

Indēšanas motīvi latviešu literatūrā

20. gs. sākums

Saturs — par ko mēs runāsim

- Indēšana kā sociāls fenomens
- Indēšana Latvijas sabiedrībā 20. gs. sākumā
- Indēšana izklaides literatūrā 20. gs. sākumā
- Latviešu literatūra — daži piemēri.

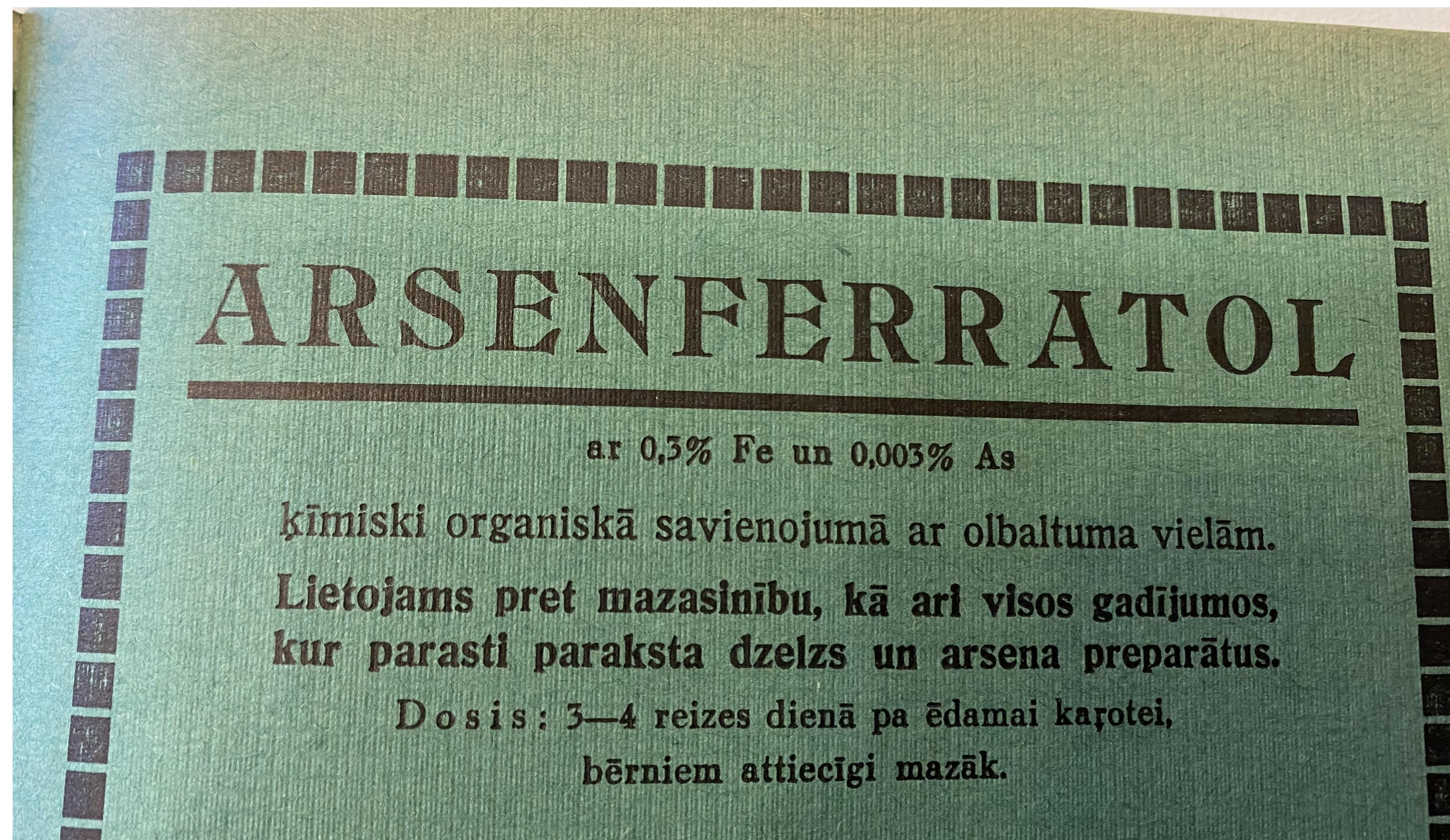

levadam, lai nesāktu tik drūmi

Indēšana/nozāļošana/nojīptēšana jeb ar ko latvieši indēja

- Strihnīns
- Arsēns
- Sērs (sērkociņu galviņas)
- Cinka oksīds
- Ziepju zāles
- Etiķa esence
- U.C.

Indēšana 20. gs sākuma Latvijas sabiedrībā

Sāncenses nozālošanas mēģinājums

Pērkones pag. 46 g. v. Anna Dreimane iecerējusi Nicās pag. Pelnēnu māju Robertu Holcmani. Satikušies apm. 5 gadus. Bet Dreimane novērojusi, ka Holcmanis satiekas ar Kairīnu Sauku Pērkones pag. Kūlu mājās. Nolēmusi no sāncenses atsvabināties. Kādu dienu Dreimane ieradusies pie Saukas ciemos ar ābolu plāceni un sākusī viņu cienāt. Dzērušas vīnu, ēdušas maizītes. Šķiroties Dreimane iedevusi Saukai oturu sainīti ar maizītēm un teikusi: «Kate, tev būs vēl maizītes». Tanī pašā vakarā Sauka vienu no plāceņiem pasniegusi Marijai Laukgalei. Tā nokodusi kumosu, sajutusī mutē rūgtumu un kumosu izspļāvusi. Kumosu apēdis suns, drīz vien sācis raustīties krampjos, izskrējis sētā un nobeidzis. Dreimanes atnestā maize nodota izmeklēšanai un tad arī noskaidrojies, ka tā apkaisīta ar stipru indi — strichnīna kristalli. Tā nozālošanas mēģinājums atklājies. Dreimani nodeva tiesai, bet līdz ar viņu arī 49 g. v. Agnezi Veiti, par kuŗu Dreimane izsacījās, ka tā viņu uz Saukas nozālošanu esot pamudinājusi, pag. gada rudeni strādājot abām pie kartupeļu ņemšanas. Veite tomēr par vainīgu neatzinās.

Šo prāvu iztiesāja Līepājas apgabaltiesa. Tiesā bija izsaukts arī Roberts Holcmanis. Viņš ir pusmūža vīrs, mierīgām kustībām un jau precējies. Par notikušo viņš stāsta bez lieka uztraukuma. Prokuratūras apsūdzību uzturēja prokurora biedrs A. Ports. Apgabaltiesa 46 g. v. Annu Dreimani sodīja ar 6 g. spaidu darbos, bet Agnezi Veiti attaisnoja.

Tiesāšanās par cūku nozālošanu

Apolonija Sotņika no Vārkavas pagasta Zaikovas mājām pag. gadā ziņojusi pagasta policijas kārtībniekam, ka viņai nobeigušās 2 cūkas. Izsauktais veterinārārsts konstatējis, ka cūkas nozālotas.

Cūku nozālošanā Sotņika apvainoja Zaikovas māju otrā nomnieka Feliksa Piotrovskā strādnieku Efroimu Čukovu, kuŗš tieši pirms cūku nobeigšanās redzēts Sotņikas cūku kūts tuvumā. Sotņika pārliedzināta, ka Čukovs cūkas noindējis sava saimnieka Piotrovskā pierunāts, ar kuŗu Sotņikai bijušas naidīgas attiecības. Pie atbildības saukti: Čukovs par mājlopu noindēšanu un Piotrovskis par uzkūdišanu.

Lietu iztiesāja Daugavpils apgabaltiesas 1. kriminālnodaļa. Tiesā apsūdzētais Čukovs nebija ieradies. Feliksu Piotrovsku, pierādījumu trūkuma dēļ, tiesa attaisnoja, bet Čukovu tiesās vēlreiz.

Indēšana 20. gs sākuma Latvijas sabiedrībā

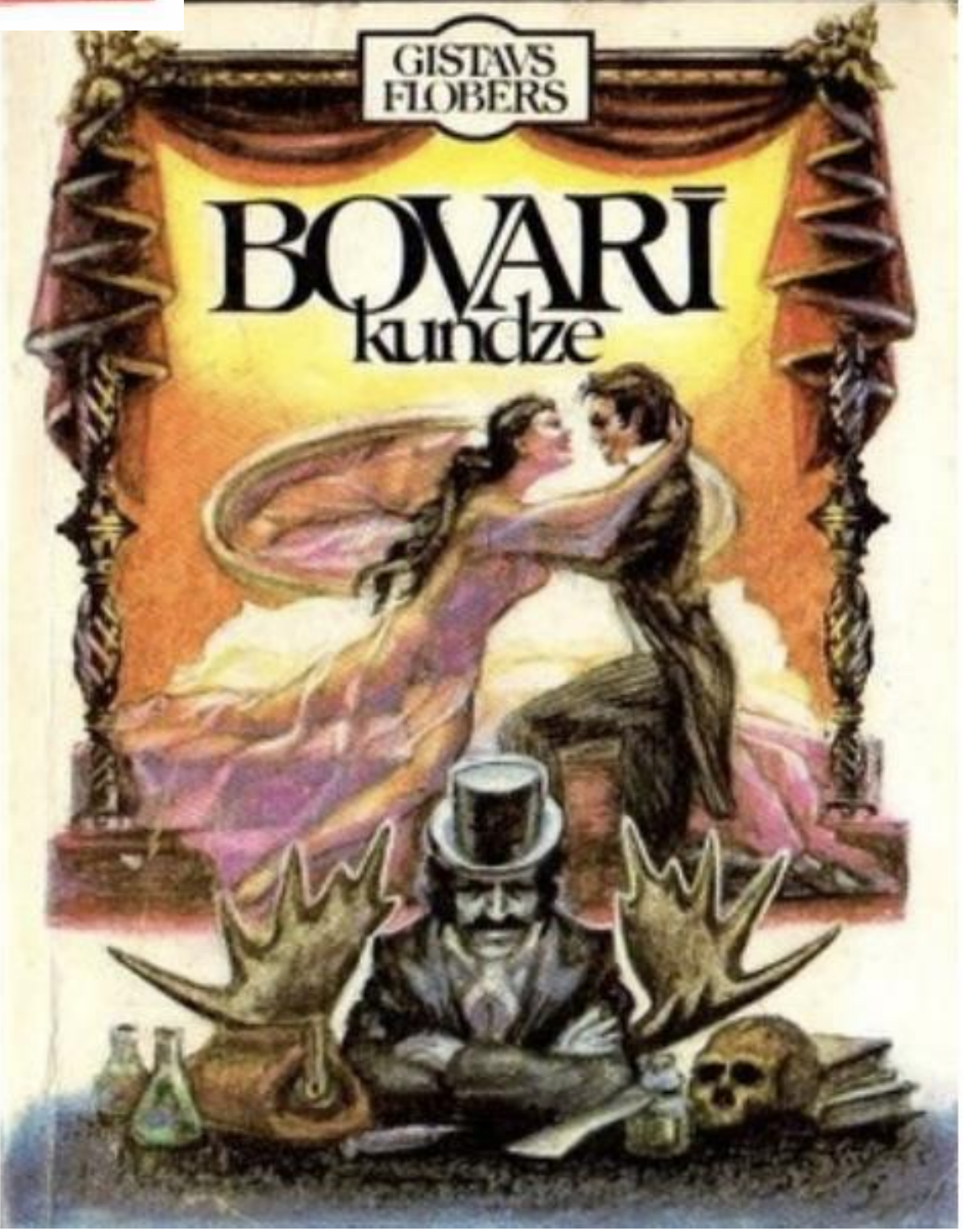
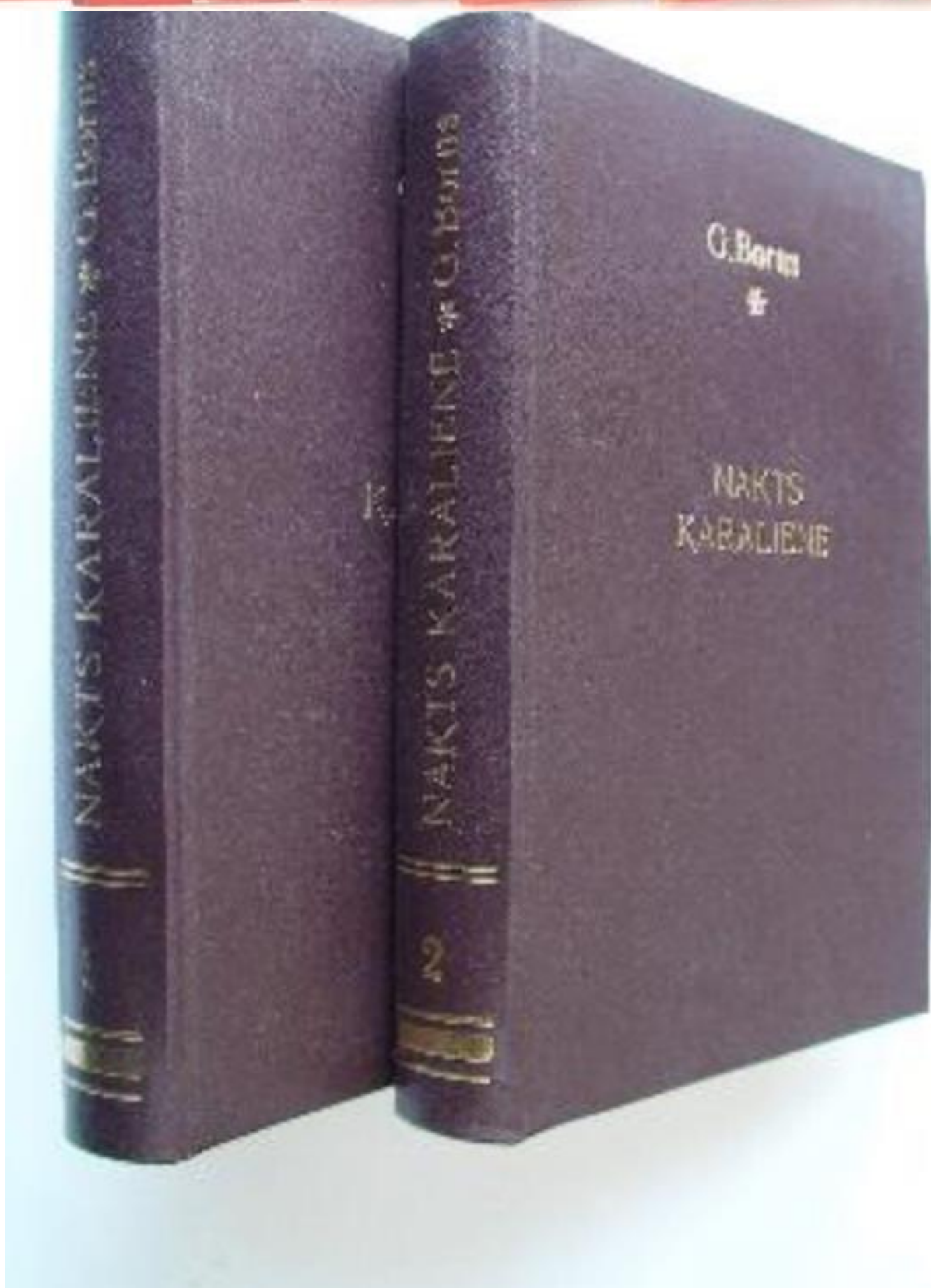
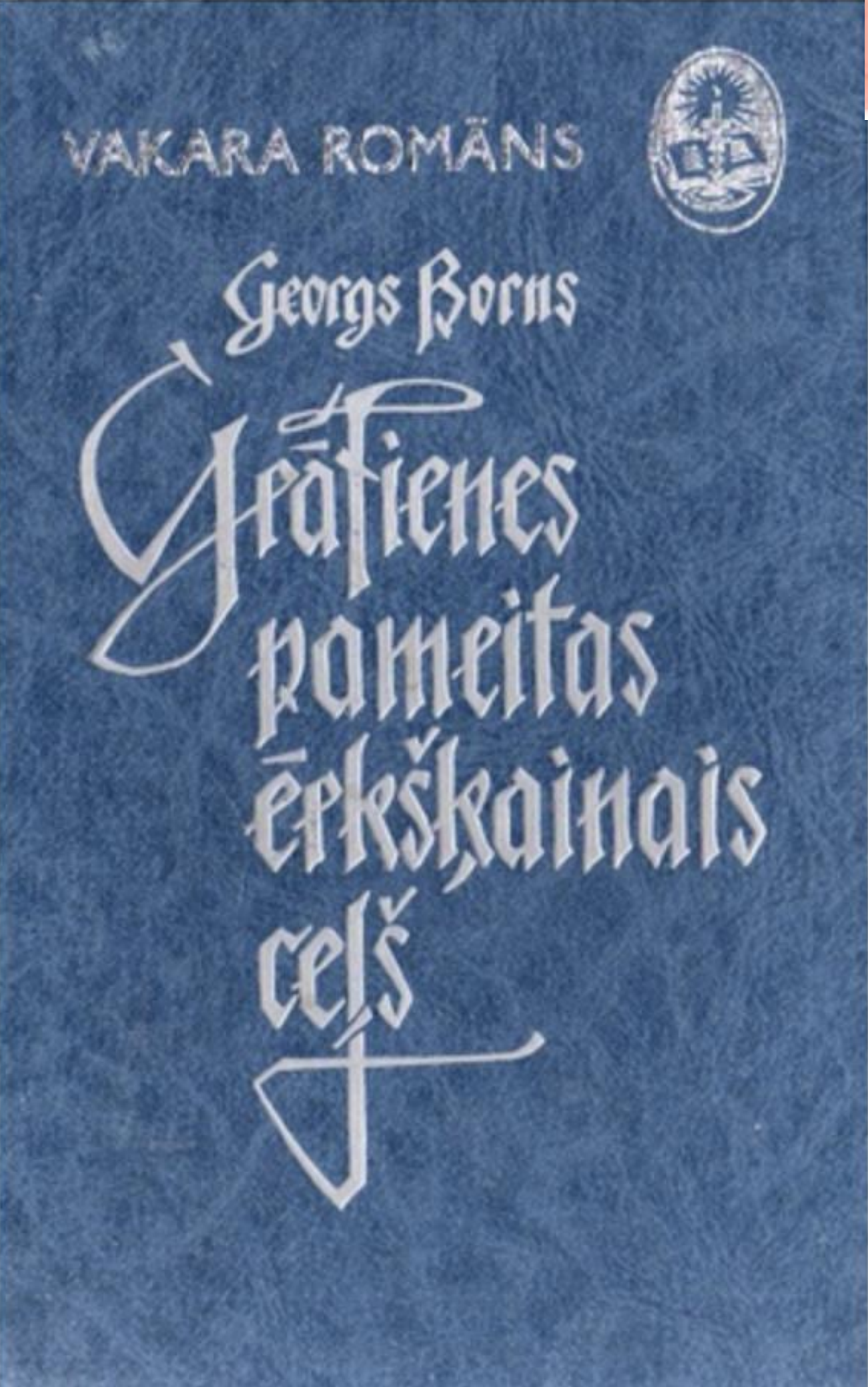
Spaidu darbi par vira nozālošanas mēģinājumu.

7. janv. Leepajā apgabalteesa išteefaja tahdu nosahlofchanvš mehginajuma prahwu pret Annu Muischsemneekš-Seglinsch, dsim. Knopkens. Daschus gadus atpataf mihklainā kahrtā noschahwees apfuhdsētās pirmais wihrs Seglinsch. Uri toreif zirkulejuschas haumas, fa pee Seglina nahweš wainiga wina seewa Anna, bet leeta brihs noklufeta. Behz wihra nahweš atraitne eepasinusēs ar Waltaiķu „Rudu“ dsirnawu ihpaschneeku Jahni Muischsemneeku. Abu starpā nodibinajuschees intimi šafari un atraitne kluwuši par Muischsemneeku žiwilseewu. Behz kahda laika tee šakildojuschees un Muischsemneekš šawu mihkalo padšinis. Ša wairs newarejuši aismiršt patihkamo dsihwi dsirnawās un šahlušt par jaunu peelabinatees Muischsemneekam. Šas ari pehdigi peelahpees un pehdigi tee šalaulajuschees. Wifā šopdsihweš laitā tee abi pahrmehrigi lectojuschī alkoholu un dschrumā beeschi štrihdejuschees. Behz kahsam štrihduš abu laulato draugu starpā atfahrtojuschees šoti beeschi un jau pehz dascheem mehufcheem Muischsemneeze mehginajūši peerunat kalvu Rodi, lai tas nogalinot Muischsemneeku. Rode tam pretojees un drihs atšohjis darba weetu. Šad pee wihra nogalinajchanaš šehrufēs pati Muischsemneeze, waitakas reifes degwihna weetā eedodot kahdu indi. Pirmee mehginajumi nebijuschī šelmigi. Wihrs šifai us laiku apdullis, bet nemiris. Pagahjuschā pawafari Muischsemneeze wihra nogalinajchanaš mehainajumu isdariuši trescho reisi.

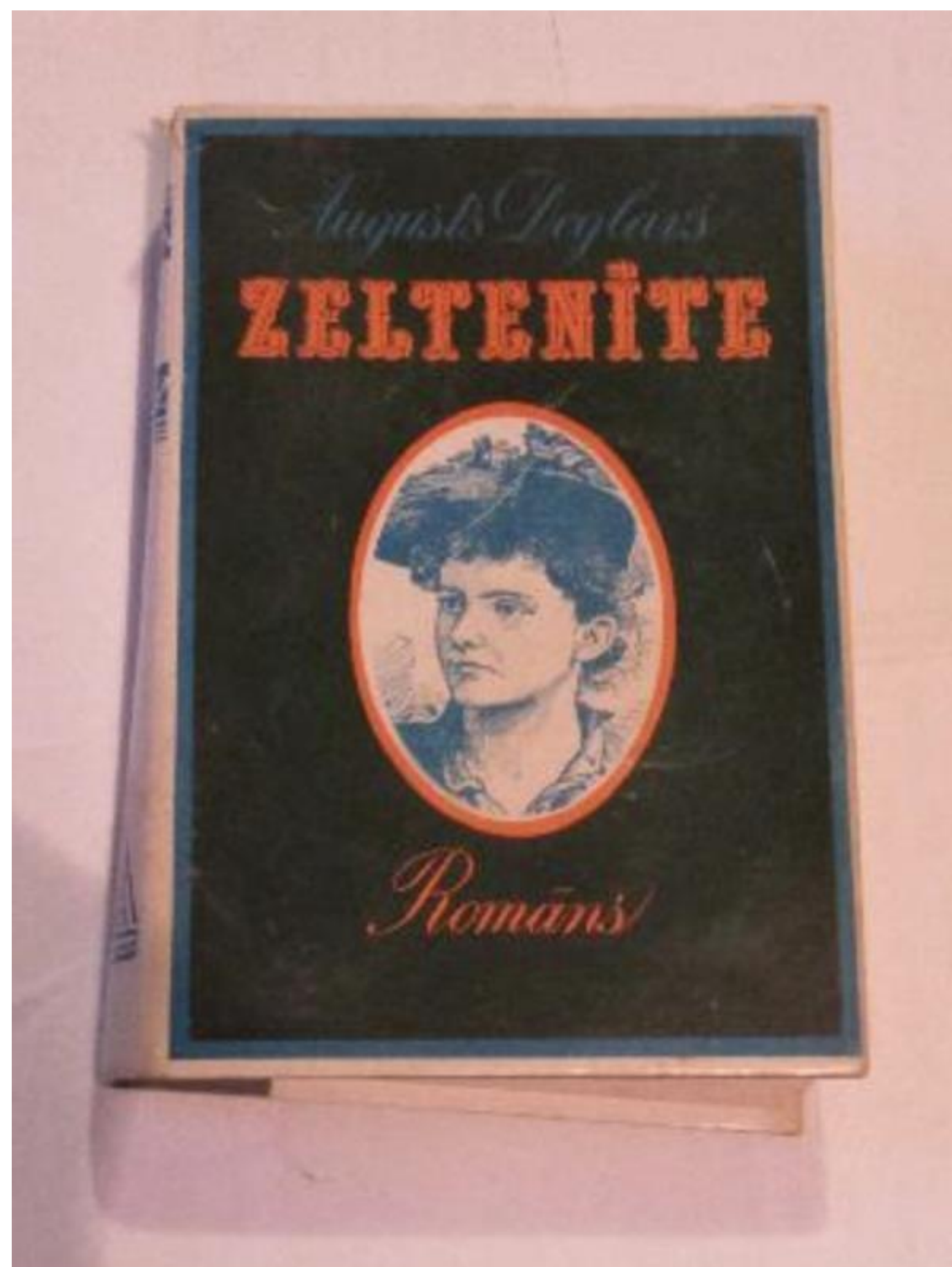
Par bērna nozālošanas mēģinājumu tēvam un viņa biedriem - spaidu darbi.

Jēkabpili pagājušā gada augusta nēnesi visus uztrauca kalēja Braucēja nazdēla Tālivalda sazālošanās ar konfekēm. Kā lasitāji vēl atminēs, 27. augustā par Braucēju mazmājiņu ilgu laiku stajājis kāds jauns virietis, uzmanīgi vēro-lams apkārtni. Beidzot tas iegriezies pašalmā un tad dzivokli. Mājās bijusi tikai kalēja dzives biedrene Anna Braucēja un viņas nepilnus 3 gadus vecais meitas dēls Tālivaldis. Svešais virietis bijis atnesis kālu salaustu slimestu un atstājis to labošanā. Runādams svešais izvīlcis no kabatas papiri satitas konfektes un pasniedzis tās mazajam Tālivaldim, bet priekš sevi un Annas Braucējas paņēmis no kabatas šitas konfektes. Kad zēns sācis konfektes ēst, svešais steidzīgi devies prom. Tūlī pēc pirmās konfektes apēšanas zēns sācis kliegt un pakritis. Seja un viss ķermenitis ātri palicis zils un sastindzis. Mazais steidzīgi aiznests pie ārsta Šermana, pēc tam atkal pie Dr. E. Šusteres un Dr. J. Pusbarnieka. Pateicoties visu pūlēm, zēna dzivību beidzot izdevies glābt.

Literatūrā

Augusts Deglavs "Zeltenīte"

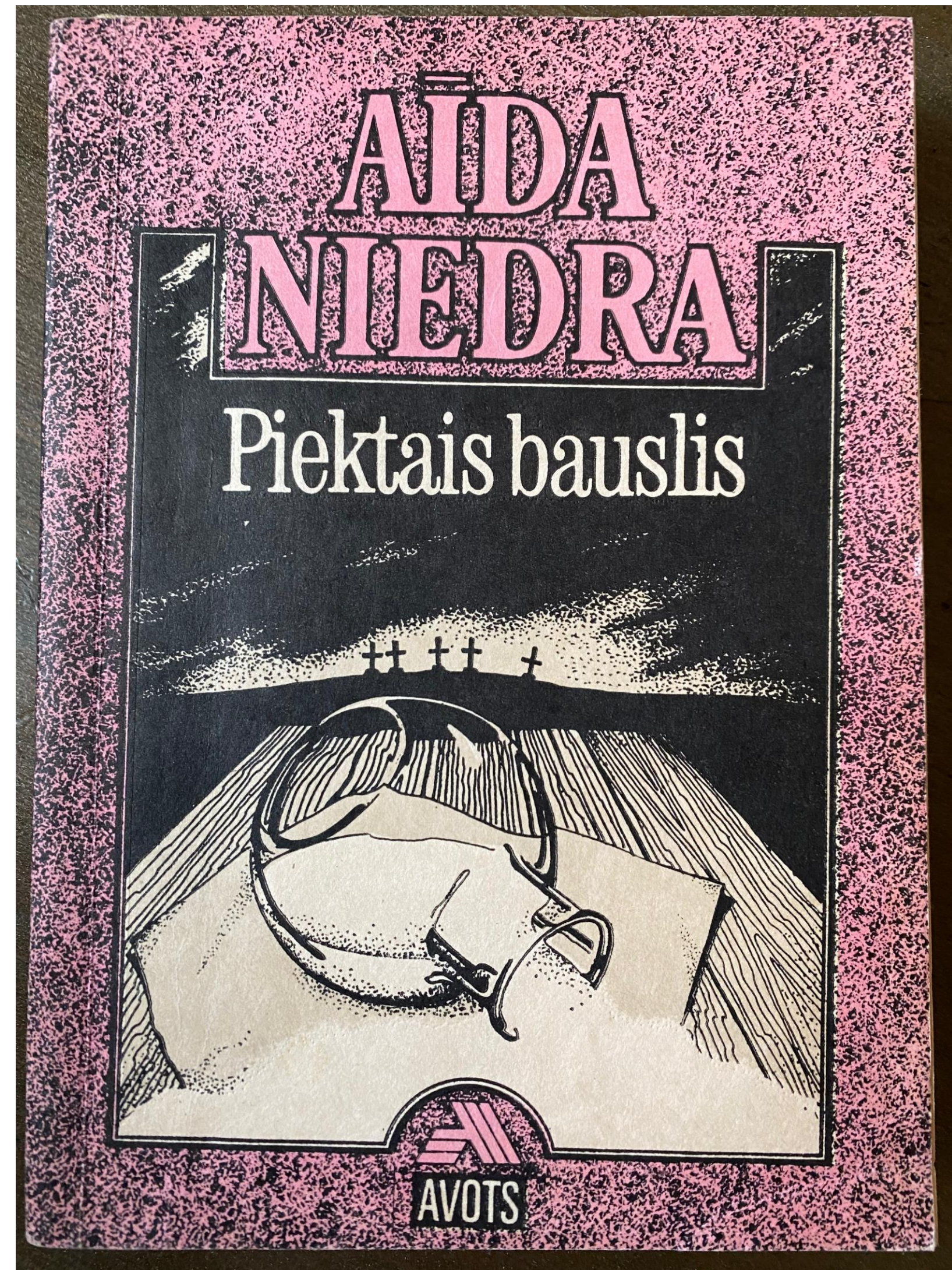
It kā zvērisks dusmu vilnis būtu pārskrējis caur viņas dzīslām, viņas ķermenis noraustījās, seja pārvērtās atkal cieta un nežēlīga . . .

«Aoh, tad tāds tu man esi?!» viņas acis nāvīgi iezvērojās . . . «Tu sāksi man pātarus skaitīt . . .» Viņa piecirta kāju pie zemes . . . «Nē, nē, nē un tūkstošreiz nē . . . no maniem nagiem gan tik viegli vaļā netiksi, puisīt! Hahaha . . . tad man velti priekš tevis būtu bijis vajadzīgs savas špickas atmērcēt . . . viņai ieogrūst pie tauku maizes indevi . . . Manis dēļ lai viņa tad vēl desmit gadu būtu cīkstējuse . . . Tu varēji pats šo grēku uz savu dvēseli ņemt . . . saproti . . .»

Pudele izkrita viņam no rokām un sāplīsa smalkās druskās. Viņš saduga un uzklausījās šos vārdus it kā apmulsis un apdullināts.

«Iev. tas . . .»

Aīda Niedra "Piektais bauslis"

Aīda Niedra “Piektais bauslis”

Drūma nicināšana gulēja viņa acīs. Kā arvienu tās dega un bija nemierīgas.

Šinī papīra vīstoklī slēpās nāve.

Tā pati, kas sev līdzī bija aiznesusi visus Meišu ļaudis... šai nāvei Pēteris Dūms gribēja iet labprātīgi līdzī. Smagi atriebdamies, klusēdams — kā uzvarētājs. Citas izejas viņš vairs sev neredzēja. Vīstoklītī bija paslēpts cinka pulveris. Cinka bija tāds daudzums, kas spēja nonāvēt.

Ātri Dūms ielēja sev krūzē ūdeni un iebēra tanī no vīstokļa visu balto pulveri.

Tad viņš to izdzēra.

Apgūlās uz savām cisām un pavērsa seju pret sienu. Gulēja mierīgi un lēni elpoja, likās, ka iemieg.

Te pēkšņi kaut kas viņu piecēla. Drebēdams un raustīdamies viņš nokrita atpakaļ. Krampji savilka rokas, kājas un visu ķermeni. Asiņainas putas pārklāja lūpas un acis izplētās platas un mežonīgas, gluži tādas pašas kā Jānim Zvirgzdam, kuram mirstot viņš bija vēries acīs un nebija baidījies.

Ak, tās bija nežēlīgas mokas, ko Pēteris Dūms tagad izcieta. Šīs zāles viņu dedzināja, pamazām nāvēja, plēsa un neatlaida...

Viņš nomira tanī acumirkli, kad sargs ienāca kamerā ar nabadzīgu vakariņu tiesu. Arestētais gulēja šķērsām izlaidies uz savas guļas vietas un bija sastindzis necilvēcīgās pēdējās mokās. Mute bija palikusi vaļā ar sāpēs sakostiem zobiem. Acis bija izspiedušās uz āru.

Aīda Niedra "Piektais bauslis"

Zvirgzdiene bija pavisam savāda. Viņa brīžam apklusā vaidēt, un likās, bija pie pilnas samaņas. Tad viņa noraudzījās Mētrā un slimajā puisēnā un visa notrīsēja raudās.

«Nu gan es saprotu, kāpēc mēs visi mirstam,» bet tālāk viņa nespēja parunāt, jo sarāva tik stipri krampji, ka pazuda samaņa, acis tai palika glāžainas un nekā nesaredzēja. Kristīne izsteidzās ārā.

Viņa bija kļuvusi pavisam bāla pie saimnieces pēdējiem vārdiem un baidījās, ka tā, nākot pie pilnas samaņas, vainu uzvels Dūmam un viņai. To dzirdēs Mētra un griezīsies pēc palīdzības pie Aizupja... Kad tas iejauksies visā šinī lietā, tad viņai un Dūmam beigas, to viņa zināja. Lauzīdama rokas, Kristīne raudzījās uz ceļa pusi, vai Dūms neatgriežas no pagastnama. Bet pagāja pusstunda, un viņš nenāca. Kristīne atgriezās istabā. Slimniece nebij nākusi pie samaņas. Mētra raudādama turēja viņas rokas, kad tā raustījās krampjos. Kristīne gāja atkal sētā.

Viņa redzēja, ka pa olnīcu kāds brauca. Uz ratiem bija uzlikta it kā kaste. Tas bija galdnieks. Viņš veda skrīvera veco dīvanu. Ieraudzījis Kristīni, tas paskubināja zirgu.

«Kas noticis?» viņš gaidīja atbildi.

Kristīne sēdēja kā sasalusi.

Sākās saimnieces agonija. Acu redzokļi bija izpletušies milzīgi plati, un uz lūpām tai bija asiņainas putas.

Kad ieradās ārsts, viņš atrada sev priekšā divus liķus, jo mazais puisēns bija nomiris tūlī pēc mātes. Mētra bez samaņas gulēja uz grīdas, bet Kristīne bija nometusies pie tās ceļos un sausām acīm raudzījās viņas bālajā ģīmī.

«Man te nav nekā ko darīt,» vēsi sacīja ārsts pēc liķu apskates. Viņš lika braukt atpakaļ. Viņa galvā plosījās aizdomas, un viņš bija nodomājis par visu paziņot attiecīgām iestādēm, lai tās iesāk izmeklēšanu.

Kas gan to varēja izdarīt? Mājā svešu ļaužu nebija. Galdnieks, kā likās, bija sagrauzts, braucot pagriezās pret ārstu, gribēja tam it kā kaut ko jautāt, bet tad novērsās un saraustīja zirgam grožus.

«Sakiet man, lūdzu, kad tad sāka slimot Meišu ļaudis?» jautāja ārsts.

Viņš to teica pavisam vienaldzīgā balsī un mierīgs, lai galdnieks neizmānītu tā izprašanās nolūkus.

«Sen jau. Jau tanī gadā, kad es atnācu Meišos uz dzīvi, saimnieks ar meitu šad tad dzēra terpentīnu pret iekšējām sāpēm, un jau tad man viņi visi izlikās tādi vārgi. Beidzamā laikā visi stipri slimoja. Nepanesa stipra, trekna ēdiena, bet tādu taisni ēda, kad visu dienu bija daudz strādājuši. Es jau gan rājos, ka paši netaupa savu veselību. Laikam tā būs kāda mantota kaite, daktera kungs? ...»

Vai Raini noindēja?

Pat lapā neleef meera.
Kad **Rainis** nomira, šādu gaitu es-
sahla „Rīga“ ar sensaziņu, ka **Rainis** itkā
noindets un slepent isņemtas ahrā sma-
dsenes. Toreis pret šo lapu, kas sen-
sau mirusi, atstahjot pehz sewis newifat
patihlamu smaku, fazehlās protestu wehtra.
Schoreis ar sensazioneleem atklahjumeem
nahf rakstneefš Viktors Eglits, pee tam
usbruhf neparasti afā formā Raina drau-
gam, Dr. Liffchizam. „Raina mirschana
efot loti mihflaina leeta. Liffchizš aizina

**J. Rainis, gen. V. Radzinsk un
prof. K. Balodis noindeti?**

Swehtdeen laudis pulzejās **Raina** kluba
telpās u prof. K. Balodja veeminas wafaru.
Majā sahliite pahrpildita. Wafaru atklahji
prof. P. Sahlite. Banmanis (Darba iaw.
waldes lozeflis) noiaja studenta Natueela ap-
gerejumu par Balodi. Viktors Eglits atrod,
ka Latwija ir weenā gadā pasaudejusi trihs
wehrtigūs genijus — Raini, gen. Radzinnu
un prof. Balodi. Tahdus Latwija tik drihi
neradis; warbuht tikai pehz daudseem gadu
desmitseem. Un wisi wiai kritiski par upuri
mihflainai nahwei: pee wiscem konstateta sa-
indejhanās. Haur sinamām personam tee
sachmūsihi indes. Tā tad te ir — redjama
sinama siitema un, laikam gan, ir eeintere-
jeta sahda kaiminwalstis, padarit Latwiju bei-
wadoneem. Zuhš man warat usifatit par
fantastu, tas tomehr negroja faktu un manu
pahrliezibu.

Wehl runā Behrsinsh no D. Saw. akade-
mijlās jefzijas un ziti. Schkirotees nodseef
walstis himnu. J.

Komiskais aspekts, lai nenoslēgtu tik drūmi

Anna Brigadere "Dievs, daba, darbs"

Visās gultās balti stāvi: "Kas ir? Kas ir?" Samiegojušās balsis. Saucieni. Viens skrej ar skalu. Tā ir Karlīne. Simkus nokrīt uz klona. Vaimanā. Kukst: "Glābet, laudes, glābet!" Karlīne, sārta no miega, bāž Simkum zem deguna platu, sveķainu skalu: "Ko tu klie dz un baidi ļaudis! Kas tev noticis? Vai tu esi tūlīt jau traks palicis?"

"Ko tu klie dz? Kas tev vainas?" visi grib zināt. Vaidēdams Simkus sūdzas:

"Lautine, mīle lautine! Es ēde vakare tā sālīte silke. Un tā silke dedzine kā ugunē eks mane vēdere. Un es gāje lesēt tā ugunē. Un es atrade eks tem kaktem vene krūze. Un es dzēre no tem krūzem. Un, kā es dzēre no tem krūzem, tā es iedzēre jipte. Vine mane dedzine kā elles ugunē. Glābet, mīle lautine. Eks tem krūzem bij jipte."

"No kādas krūzes tu dzēri?" prasa Zete. "No manas?" "No tem dzeltenem krūzēm."

"Vai manu die! Tas dullais žīds ir iedzēris gaļas sālīmu. Tai krūzā bij ieliets gaļas sālīms. Ko viņš daudzījās tai katā! Krūza bij novākota."

"Gale sālīme? No kāde gale? no cūke gale?" vaimanā Simkus.

"Nuka, no cūkas. Vai tad man vēl cita kāda gaļa ir?" atsaka Zete, ieskatīdamās krūzā: "Pagāns tāds! Kampis kā nejēga!"

"Gale sālīme! Sālīme no cūke gale!" klie dz Simkus, abas rokas gaisā vētidams. "Oi, gevalt! Es ese pārkāpuse bauslībe! Es ese iekampuse jipte! Es ese pārkāpuse bauslībe!"

"Karlīn, meit, iztec manā kambarī un ienes viņam krūzes piena," vecmāmiņa mierīgi saka Karlīnei un tad nomierina Simku: "Kuš nu, kuš, Simku, nav jau uz nāvi. Gan būs viss atkal labi. Kas tad ies teikt, ka tu esi pārkāpis savus baušļus."

Paldies!